

Volt-e déli-szamojéd (PSS) alapnyelv?

A szamojéd nyelvek tényleges számára és osztályozására vonatkozóan igen eltérő vélemények találhatók a szakirodalomban:

(1) **Castrén** nyelvtani áttekintésében (CASTRÉN 1854) öt szamojéd nyelvet tárgyal, de csak az „északi-szamojéd” (jurák, tavgi, jensiszeji) nyelveket említi együtt, az osztják-szamojéd és a kamassz nyelveket viszont teljesen külön kezeli, a „déli-szamojéd” megnevezés sehol sem jelenik meg nála.

(2) **Donner** hangtörténeti munkájában (DONNER 1920) megtartja a SamJu., SamT, SamJe. nyelvekre a közös „nördliche Sprachen” megjelölést, külön egységként kezeli azonban a SamO (osztjak-samojedisch) nyelvet, és kiterjeszti a kamassz megjelölést egy SamS (Sajan- oder südsamojedisch) megnevezésre, beleértve ebbe a kojbal, kamassz, matori, szojót, karagassz és tajgi nyelveket.

(3) **Lehtisalo** uráli képzőtanában (LEHTISALO 1936) a jur., jen, tawgi, OS, kam., koib., mot., taigi, karag. nyelveket külön egységekként kezeli, csoportosításukról értelemszerűen nem esik szó.

(4) **Györke** a maga képzőtanában (GYÖRKE 1934) kilenc helyett csak hét nyelvváltozatot sorol fel Jur., Jen., Tawg., OS, Kam., Koib., Mot. jelölésekkel, ezeket azonban szintén nem csoportosítja nagyobb egységekbe.

(5) **Joki** a szajáni-szamojéd nyelvi kölcsönzésekről írt munkájában (JOKI 1952) a szajáni (vagy déli-szamojédnek is nevezett) nyelvek közé a kamassz, kojbal, matori, tajgi, karagassz és szojót nyelveket veszi fel, megemlítve, hogy a kamassz és a kojbal szorosabban tartoznak össze, a négy többi meg egy másik alcsoportot alkot.

(6) **Hajdú** szamojéd kresztomátiájában (HAJDÚ 1968) már kifejezetten két nyelvágról tesz említést, az északi elágazásba sorolva a nyenyec (jurák-szamojéd), az enyec (jenyiszeji szamojéd) és a nganaszan (tavgi-szamojéd) nyelveket. A déli-szamojéd ágba tartozik nála a szölkup (osztják-szamojéd), valamint a mára már kihalt szajáni-szamojéd nyelvek (a kamassz, kojbal, motori, tajgi, karagassz és szojót).

(7) **Janhunén** közszamojéd etimológiai szótárában (JANHUNEN 1977) tíz szamojéd idiómát különböztet meg, és ezeket bináris tagolásban osztályozza: az északi-szamojédbe tartozik a nganaszan, majd az enyec, valamint a tundrai és erdei nyenyec, a déli-szamojédbe a szölkup, továbbá a szajáni-szamojéd nyelvek: a kamassz és a kojbal, valamint a matori, tajgi és karagassz.

(8) **Mikola** szamojéd nyelvtörténeti áttekintésében (MIKOLA 2004) a szamojéd nyelvek taxatív felsorolása ugyan sehol sem található meg, azonban az egyes hangtani és alaktani jelenségek vizsgálatánál hat nyelv (a nyenyec, enyec, nganaszan, szölkup, kamassz és matori) külön megnevezése mellett egyértelműen használja az északi-szamojéd, déli-szamojéd (ezen belül a szajáni-szamojéd) jelöléseket is.

(9) **Helimski** több munkájában (ХЕЛИМСКИЙ 1982, HELIMSZKIJ 1996, HELIMSKI 1997) a szamojéd nyelvek másféle felosztását javasolja: meghagyja az északi-szamojédot, amelyből kiágazott előbb a nganaszan nyelv, majd szétvált az enyec és a nyenyec nyelv, a „déli-szamojéd” esetében viszont a közös nyelvállapotot kihagyva egy azonnali háromfelé válást tételez fel a szölkup, a kamassz-kojbál (KK) és a matori (МТК) nyelvek létrejöttével, tagadva ezzel valamiféle későbbi közös szajáni-szamojéd nyelvállapot létezését is. E feltevéséhez glottokronológiai érvek mellett történelmi eseményeket is segítségül vesz: az összamojéd nyelvi egység hirtelen, robbanásszerű szétbomlását négy külön etnikai egységre az i. e. 2. századra teszi, amikor is egy idegen nép (az ázsiai hunok) betörése az összamojéd szállásterületre a korábbi viszonylagos (nyilván erősen nyelvjárási) nyelvi egység gyors megszűnését eredményezte: a szamojéd törzsek egy része (a nganaszanok, enyec, nyenyec elődei) a Jeniszej mentén északabbra vándoroltak, egy másik csoportjuk (a szölkupok elődei) az Ob-mentén északnyugatra, míg a maradék népcsoportok – kettéválva – (a kamassz-kojbálok, illetve a matorik elődei) délfelé, a Szaján-hegység magasabb vidékeire húzódtak.

(10) **Janhunen** a szamojéd nyelvekről írt későbbi áttekintésében (JANHUNEN 1998) már maga is azt vallja, hogy az északi és déli ágra való szétválás helyett a közszamojéd nyelvi közösségből legelsőként a nganaszan és a matori nyelv szakadt ki.

Legutóbbi két, még kiadatlan munkámban – Helimski matori nyelvi könyvének mintájára – a kojbál, illetve a kamassz nyelvi örökség szóanyagának etimológiai szótárszerű feldolgozásában a kamassz és a kojbál külön nyelvként való kezelésére tettem kísérletet, elfogadva mindemellett Helimskinek azt a felvetését, hogy a szajáni-szamojéd nyelvek eredetileg is két külön (KK és МТК) nyelvi egységet alkotnak. Ugyanakkor a kojbál és a kamassz szóanyag tüzetesebb vizsgálata arra késztetett, hogy ezt az egymáshoz kétségtelenül nagyon közel álló nyelvváltozatot célszerűbb külön kamassz és kojbál nyelvekként kezelni: ezáltal viszont szerintem hét külön szamojéd nyelv létezik, a nganaszan, enyec, nyenyec és szölkup mellett a kamassz, a kojbál és a matori nyelv.

A három „szajáni” nyelv rendezett szóanyaga (Helimski matori szójegyzéke, illetve a saját kojbál és kamassz szójegyzékeim), az etimológiai szempontból még eléggé rendezetlen szölkup szóanyag, valamint Janhunen közszamojéd szótárának etimológiai alapján elterveztem egy külön déli-szamojéd etimológiai szóanyag összeállítását.

Ebből a célból kigyűjtöttem Janhunen szótárából mindazokat az etimológiákat, amelyeknek mind a négy „déli” nyelvben (azaz mind a szölkupban, mind a kamasszban, kojbálban és matoriban) van etimológiai megfelelője. Meg-

lepetéssel tapasztaltam azonban, hogy az így kigyűjtött 152 „teljes” etimológia alapján nem lehet sajátos – Janhunen közsamojéd (PS) alalakjaitól jelentősen különböző – közös „déli-szamojéd” (PSS) alalakokat rekonstruálni, mert csak néhány esetben sikerült a közsamojéd nyelvallapottól eltérő, arányaikban jelentéktelennek tűnő hangváltozásokat kimutatni: pl. a PS 11 szókezdő mássalhangzójából 10 (*č-, *k-, *l-, *m-, *n-, *ń-, *p-, *s-, *t-, *w-) a PSS korban is változatlan maradt, egyedül a PS *j- > PSS *t'- változás tekinthető általánosnak (de ez is különböző utódnyelvi képviselőkkel).

Ugyanakkor a 152 „teljes” etimológia között 28 olyan tendenciaszerű hangváltozás található, amelyekben az egyes déli-szamojéd nyelvek eltérő hangmegfelelésekkel szerepelnek: a szókezdő mássalhangzóknál a szölkup hat **(01) (03) (08) (09) (11) (12)**, a matori négy **(02) (04) (05) (06)**, a szölkup és a matori együtt pedig három esetben **(07) (10) (13)** tér el a többi nyelv hangmegfeleléseitől. A szóbeljei mássalhangzóknál a szölkup négy **(14) (15) (16) (22)**, a matori három **(17) (26) (28)**, a kamassz és a kojbal együtt azonban nyolc esetben **(18) (19) (20) (21) (23) (24) (25) (27)** tartalmaz a másik két nyelvtől eltérő hangképviseleteket.

Ha a szölkup–matori és a kamassz–kojbal nyelvek szerepét vizsgáljuk ezekben a „belső” hangeltérésekben, akkor az derül ki, hogy a kamassz–kojbal páros hordozza inkább az **innovatív**, a szölkup–matori páros pedig az **archaikus** megoldásokat.

Szókezdő mássalhangzók:

- (01)** PS *j- ~ sk. č- || km., kb., mt. n- (165, 181).
- (02)** PS *k- ~ sk., km., kb. š-, s-, ś- || mt. k- (274, 275, 276, 279, 281, 288, 297, 300, 334, 335).
- (03)** PS *m- ~ sk. m- || km., kb., mt. b- (364, 367).
- (04)** PS *n- ~ sk., km., kb. n- || mt. ø- (033, 053).
- (05)** PS *p- ~ sk., km., kb. p- || mt. h- (485, 491, 499, 506, 508, 509, 510, 511, 514, 518, 522, 527, 536, 537, 539, 544, 549, 553, 555, 563).
- (06)** PS *s- ~ sk., km., kb. s- || mt. k- (608, 609).
- (07)** PS *t- ~ sk., mt. t- || km., kb. š, s- (736).
- (08)** PS *w- ~ sk. k-, q- || km., kb., mt. b- (747, 753, 766, 769, 777, 779, 790).
- (09)** PS *w- ~ sk. k- || km., kb., mt. m- (762, 773).
- (10)** PS *w- ~ sk. k- || km., kb. m-, mt. b- (772).
- (11)** PS *w- ~ sk. ø- || km., kb., mt. b- (785, 786).
- (12)** PS *w- ~ sk. ø- || km., kb., mt. m- (782).
- (13)** PS *w- ~ sk. ø-, mt. h- || km., kb. m- (784).

Szóbelseji mássalhangzók:

- (14) PS **-j-* ~ sk. *-t'*, *-d'*, *-č-*, *-čč-* || km., kb., mt. *-j-* (226, 227, 536, 608, 625).
 (15) PS **-jm-* ~ sk. *-j-* || km., kb., mt. *-m-* (579).
 (16) PS **-jn-* ~ sk. *-n-* || km., kb., mt. *-j-* (579).
 (17) PS **-jt-* ~ sk., km., kb. *-t-*, *-t-*, *-d-*, *-ʔ* || mt. *-št-*, *-st-* (016, 589).
 (18) PS **-mc-* ~ sk., mt. *-mt-*, *-md-* || km., kb. *-mn-* (098, 197).
 (19) PS **-mp-* ~ sk., mt. *-mp-*, *-mb-* || km., kb. *-m-* (125, 583).
 (20) PS **-mt-* ~ sk., mt. *-mt-*, *-md-*, *-mdž-*, *-nt-* || km., kb. *-mn-* (032, 261, 739).
 (21) PS **-nc-* ~ sk., mt. *-nt-*, *-nd-*, *-nž-* || km., kb. *-n-* (021, 033, 762).
 (22) PS **-ns-* ~ sk. *-š-* || km., kb., mt. *-nz-*, *-nž-* (326, 665).
 (23) PS **-nt-* ~ sk., mt. *-nt-*, *-nd-*, *-mt-* || km., kb. *-n-*, *-ń-*, *-ŋ-* (005, 060, 181, 185, 200, 234, 306, 328, 334).
 (24) PS **-ń-* ~ sk., mt. *-ń-* || km., kb. *-j-* (202, 203).
 (25) PS **-ŋk-* ~ sk., mt. *-ŋk-*, *ŋg-*, *-qg-* || km., kb. *-ɣ-*, *-g-*, *-ŋ-* (141, 491, 784).
 (26) PS **-p-* ~ sk., km., kb. *-p-*, *-b-* || mt. *-h-* (307).
 (27) PS **-rk-* ~ sk., mt. *-rk-*, *-rg-* || km., kb. *-rz-*, *-rž-*, *-rs-*, *-rš-* (400, 549).
 (28) PS **-ts-* ~ sk., km., kb. *-š-*, *-s-* || mt. *-k-* (699).

Mindezekből a hangeltérésekből az a következtetés vonható le, hogy az etimológiai anyag ellenállását – egy a PS-től jelentősen eltérő közös PSS alapnyelvi állapot rekonstruálására – nagyobb mértékben a matori (kisebb mértékben a szölkup) nyelv archaikus volta okozza.

Az itt vizsgált nyelvi anyag tehát Helimski feltevését támasztja alá: a közszamojéd alapnyelv robbanásszerű szétválását négy külön utódnyelvre, amelyek közül az északi szamojéd ág csak hosszabb idő múlva vált szét a mai nganaszan, enyec és nyenyec nyelvekre, a déli ágba tartozó három nyelvcsoport esetében azonban mindezek alapján nem igazolható még egy rövidebb idejű együttélés sem.

A „déli-szamojéd” elnevezés használata így csupán a szölkup, a kamassz-kojbál és a matori nyelvek földrajzi elhelyezkedésére vonatkozhat, és semmiképpen sem fejezhet ki valamiféle történeti értelemben létezett nyelvi egységet.

A „déli-szamojéd” teljes etimológiák áttekintő táblázata

A számozás az SW etimológiáinak (általam megadott) sorszáma. A szölkup adatokat eredeti alakjukban vettem át, a kamassz, kojbál és matori adatoknál viszont a Janhunén által megadottak helyett Helimski matori szójegyzékének, illetve a saját kojbál és kamassz szójegyzékeim címszavai szerepelnek etimológiai megfelelőkként.

005	Boot
PS	â nt ô j
sk.	a nt j̄
km.	ē n̄ i
kb.	a n e
mt.	o nd o j
PSS	â nt ô j

034	Mund
PS	ä ŋ
sk.	â ŋ
km.	a ŋ
kb.	a ŋ
mt.	ä ŋ
PSS	ä ŋ

016	loslassen, schicken
PS	â jt â -
sk.	ü t j̄ -
km.	e ? -
kb.	o t -
mt.	a št j̄ -
PSS	â jt ô -

035	Kinn
PS	ä ŋ ô w ô
sk.	a w a j̄
km.	o ŋ o j̄
kb.	o ŋ o j̄
mt.	ö ŋ ö j̄
PSS	ä ŋ ô j̄

021	Laus
PS	â nc ô
sk.	u nt j̄
km.	ū n ū
kb.	u n ö
mt.	i nž̄ i
PSS	u nč̄ ô

041	Haar (Kopfhaar)
PS	e pt ô
sk.	o pt j̄
km.	e ?bd ɾ
kb.	a bd e
mt.	e bt e
PSS	e pt ô

026	groß
PS	â rk â
sk.	w e r̄q j̄
km.	u r̄γ o
kb.	u rg a
mt.	o rg o
PSS	â rk â

053	Mücke
PS	(n) e n ä ŋk ô
sk.	n e n j̄ q a
km.	n ə n ε ŋ
kb.	n i n ä n
mt.	ä n ä ng ä
PSS	(n) e n ä nk ô

032	Horn, Geweih
PS	ä mt ô
sk.	â mt j̄
km.	a mn o
kb.	a mn a
mt.	a md e
PSS	ä mt ô

056	Weg, Spur
PS	e t â
sk.	a t j̄ r m o
km.	ā ?dž̄ i
kb.	a d e
mt.	e d e
PSS	e t ô

033	Magen, Bauch
PS	(n) ä nc ô
sk.	n â nt j̄
km.	n ā n ə
kb.	n a n ə
mt.	ä nd ä
PSS	(n) ä nč̄ ô

060	Bogen
PS	j̄ nt ô
sk.	j̄ nt j̄
km.	ī n ə
kb.	i n e
mt.	m i nd i
PSS	j̄ nt ô

064	aufhängen
PS	j t ɜ -
sk.	j t j -
km.	ɛ d ə -
kb.	a d ə -
mt.	i d ə -
PSS	j t ə -

080	Tür
PS	ö
sk.	ä
km.	ā j ə
kb.	a j
mt.	í o
PSS	ö

088	Hand
PS	u t å
sk.	u t j
km.	u d a
kb.	o d a
mt.	u d a
PSS	u t å

091	klein
PS	ü c ä
sk.	ü č e
km.	ü dʒ̣ ü g ɛ
kb.	ü ẓ̌ ü g ä
mt.	ü ẓ̌ ü mb ü j
PSS	ü č ä

096	Zauberer, Schamane
PS	c å c ä p ä
sk.	t ɛ t j p j
km.	t ā r b ə
kb.	t a r b e
mt.	t ä d ɛ
PSS	č å č ä p ä

097	Nisse
PS	c å r ä
sk.	č ū r a
km.	t ā r i
kb.	t a r e
mt.	t ä r ä
PSS	č å r ä

098	Frosch
PS	c ä mc ô j ô
sk.	t å mt ä
km.	t å mn u ?
kb.	t a mn e
mt.	t ä md e t
PSS	č ä mč ô j ô

101	Sehne
PS	c ɛ n
sk.	t j n j
km.	t e n
kb.	t a n
mt.	t ɛ n
PSS	č ɛ n

108	Wurm
PS	c u k
sk.	t u k
km.	t ü ?
kb.	t ü k
mt.	t o g a
PSS	č u k

111	schießen
PS	j ô c å -
sk.	č a tt j -
km.	tʰ i ʁ -
kb.	č i d -
mt.	č i d ə -
PSS	tʰ i č ô -

118	Tau
PS	j ô pt å
sk.	č a pt j
km.	tʰ e ?bd a
kb.	ẓ̌ i bd a
mt.	č i pt a lʰ
PSS	tʰ ô pt å

119	dick
PS	j ô r ô ...
sk.	tʰ ā r ô B
km.	tʰ e r a m
kb.	ẓ̌ i r ä m
mt.	č a r ɜ m
PSS	tʰ ô r ô m

122	Erde, Stelle
PS	j â ô
sk.	č u
km.	ʔ u
kb.	ǰ ü
mt.	č a
PSS	ʔ â

149	Kiefer
PS	j e w
sk.	č ö
km.	ɖ ü
kb.	ǰ ö
mt.	č ä
PSS	ʔ ö

125	lang
PS	j â mp ô
sk.	č u mp ĭ
km.	n u m o
kb.	n u m o
mt.	n a mb u h
PSS	ʔ â mp ô

158	Mitte
PS	j e r
sk.	č a r m ĭ t
km.	ʔ ē r
kb.	ǰ a r
mt.	č e r
PSS	ʔ e r

131	weinen
PS	j â r ô -
sk.	č u r ĭ -
km.	ʔ ō r ə -
kb.	ǰ ō r -
mt.	č a r ə -
PSS	ʔ â r ô -

165	Leim
PS	j i m ä
sk.	č i m ĭ
km.	n ə m ε
kb.	n i m e
mt.	n i m e
PSS	ʔ i m ä

141	nicht, fehlend
PS	j ä ŋk ɜ
sk.	č ä ŋk ĭ -
km.	n ä̃ γ â
kb.	n a g a
mt.	ń ä ŋg ə -
PSS	ʔ ä ŋk ô -

181	Pferd
PS	j u nt â
sk.	č u nt ĭ
km.	ī n ε
kb.	i n e
mt.	ń u nd a
PSS	ʔ u nt â

144	braten
PS	j ä ps ô -
sk.	ʔ ā bs ə -
km.	ʔ a ps e -
kb.	ǰ a ps ĭ -
mt.	č ä bs ə -
PSS	ʔ ä ps ô -

185	hören
PS	j ü nt ô -
sk.	ü nt ĭ -
km.	n ü n ü -
kb.	n ü n ə -
mt.	ń ü nd ə -
PSS	ʔ ü nt ô -

146	Wiege
PS	j ę ps ô
sk.	ʔ o Bs
km.	ʔ e ps ü
kb.	ǰ a ps ĭ
mt.	č ē bs ę
PSS	ʔ ę ps ô

194	Donner
PS	k ô j ô ŋ
sk.	q â q
km.	k ä ŋ
kb.	k a j a n
mt.	k a ŋ
PSS	k a j a ŋ

197	gießen
PS	k ô mc â -
sk.	q a mt ĭ -
km.	k a mn a -
kb.	k a mn ĭ -
mt.	k a md ə -
PSS	k a mč a -

200	frieren, erfrieren
PS	k ô nt ʒ -
sk.	q a nt ĭ -
km.	k a n -
kb.	k o n -
mt.	k a nd ə -
PSS	k ô nt ʒ -

202	Träne
PS	k ô n ô l ô
sk.	k ǎ n ə
km.	k a j ô l
kb.	k ĭ j i l
mt.	k a n ə l i
PSS	k ô n ô l ô

203	bedecken, schließen
PS	k ô n ʒ -
sk.	q o n i -
km.	k a j -
kb.	k a j -
mt.	k a n ə -
PSS	k ô n ʒ -

205	löschen, erlöschen
PS	k ô pt â -
sk.	q a pt ĭ -
km.	k u pt ə r -
kb.	k u bd ə r ə -
mt.	k a bt ə -
PSS	k ô pt â -

207	Kranich
PS	k ô r ô j ô j
sk.	k a r a
km.	k u r u ʔj o
kb.	k u r e r o k
mt.	k ö r ü h
PSS	k ô r ô ...

215	Nagel, Kralle
PS	k ô t â
sk.	q a t ĭ
km.	k a d a
kb.	k o d a
mt.	k a d a
PSS	k ô t â

220	sterben
PS	k ââ -
sk.	q u -
km.	k ü -
kb.	k u -
mt.	k ā -
PSS	k â -

221	töten, fangen
PS	k â t â -
sk.	q ɛ t -
km.	k u t -
kb.	k u d -
mt.	k a d ə -
PSS	k â t ô -

225	Rippe
PS	k â jw ô t ô
sk.	q ö t ĭ
km.	k o t
kb.	k o t
mt.	k a jb ə d ʒ
PSS	k â jw ô t ô

226	Sonne
PS	k â j â
sk.	q ɛ č i
km.	k u j a
kb.	k u j a
mt.	k a j a
PSS	k â j â

227	lassen, zurücklassen
PS	k â j ä -
sk.	q ɛ č i -
km.	k o j ö -
kb.	k o j o -
mt.	k o j o -
PSS	k â j ä -

230	Fisch
PS	k â l ä
sk.	q ɛ l i
km.	k õ l a
kb.	k o l a
mt.	k ä l ä
PSS	k â l ä

275	Weibchen
PS	k e jm ä
sk.	s ū m
km.	š ü jm ü
kb.	s ü jm ä
mt.	k e jb e
PSS	k e jm ä

234	tragen
PS	k â nt â -
sk.	q ɛ nt i -
km.	k u n -
kb.	k u n a ld ə -
mt.	k a nd ə -
PSS	k â nt â -

276	leicht
PS	k e jp ɜ
sk.	s ɛ p e ŋ
km.	š ū m k ə
kb.	s ü m k ä
mt.	k ü h ä
PSS	k e jp ɜ

250	Ohr
PS	k â w
sk.	q o
km.	k u
kb.	k u
mt.	k u h
PSS	k â w

279	übernachten
PS	k e ŋk ô -
sk.	š ä qq i -
km.	š ā -
kb.	s a -
mt.	k e ŋg ə -
PSS	k e ŋk ô -

261	Russ
PS	k ä mt ô
sk.	q o nt i
km.	k a mn u ?
kb.	k a mn i l -
mt.	k ä md ä
PSS	k ä mt ô

281	anziehen
PS	k e r -
sk.	š e r -
km.	š ē r -
kb.	s e r -
mt.	k e r -
PSS	k e r -

269	Blut
PS	k ɛ m
sk.	k ɛ m
km.	k ε m
kb.	k a m
mt.	k ɛ m
PSS	k ɛ m

287	schinden
PS	k i r â -
sk.	k i r i -
km.	k ô r -
kb.	k i r -
mt.	k i r ə -
PSS	k i r ô -

274	Zunge
PS	k eâ j
sk.	š e
km.	š e k ə
kb.	s e k a
mt.	k e j
PSS	k e j

288	Zobel
PS	k i
sk.	s i
km.	š i l i
kb.	s i l e
mt.	k i
PSS	k i

297	zwei
PS	k i t ä
sk.	š i tt j
km.	š i d e
kb.	s i d a
mt.	k i d e
PSS	k i t ä

300	aufwecken, aufwachen
PS	k i t ä -
sk.	š i t j -
km.	š ü ʔd õ -
kb.	s ü d ü r -
mt.	k ü d ü m -
PSS	k i t ä -

302	sehen, finden
PS	k o -
sk.	q o -
km.	k u -
kb.	k u -
mt.	k o -
PSS	k o -

305	Birke
PS	k oâ j
sk.	qw ä
km.	k u j u
kb.	k u j u
mt.	k ua
PSS	k o j

306	einschlafen, schlafen
PS	k o nt â -
sk.	q o nt j -
km.	k u n õ -
kb.	k o n o l -
mt.	k o nd ə -
PSS	k o nt â -

307	Haut, Rinde
PS	k o p â
sk.	q o p j
km.	k u b a
kb.	k u b a
mt.	k o h a
PSS	k o p â

317	binden, flechten
PS	k u r â -
sk.	k u r j -
km.	k ü r -
kb.	k ü r -
mt.	k u r ə -
PSS	k u r â -

326	Harn
PS	k u ns â
sk.	k ü š i
km.	k ü nz e
kb.	k j nz e
mt.	k u nž ɜ
PSS	k u ns â

328	weit, entfernt
PS	k u nt â k â
sk.	k u nt a k tj
km.	k u ɲ g eʔ
kb.	k u ɲ g a
mt.	k u nd ə g a
PSS	k u nt â k â

334	Rauch
PS	k ü nt â
sk.	s ü mt ə
km.	š ü n ü
kb.	s ü n ö
mt.	k ü nd ü
PSS	k ü nt â

335	Nabel
PS	k ü ɲ
sk.	ś y nj
km.	š a ɲ
kb.	s a n
mt.	k ü j
PSS	k ü ɲ

351	Knochen
PS	l e
sk.	l e
km.	l e
kb.	l e
mt.	l e
PSS	l e

364	Rücken
PS	m ô k á
sk.	m o q a l
km.	b ē g ô l
kb.	b ä g a l
mt.	b a g a
PSS	m ô k á

388	Zelt, Heim
PS	m ä t
sk.	m á t
km.	m a ?
kb.	m a t
mt.	m ä t
PSS	m ä t

365	sechs
PS	m ô kt ô t
sk.	m u kt j t
km.	m u kt ū ?
kb.	m u kt u t
mt.	m u kt u t
PSS	m u kt ô t

395	Hügel, Rasenhügel
PS	m e kt ô
sk.	m ä kt j
km.	m ε kt e
kb.	b a kt j
mt.	m ä kt ə
PSS	m e kt ô

367	brechen
PS	m ô l ɜ -
sk.	m a l a -
km.	b u l -
kb.	b j l a -
mt.	b a l ə -
PSS	m ô l ɜ -

400	Wind
PS	m e rk ä
sk.	m e rq j
km.	b ε rž ə
kb.	b ä rs j
mt.	m e rg ä
PSS	m e rk ä

381	Busen
PS	m á ŋk ô t
sk.	m u ng á t
km.	m ü ?
kb.	m u ŋ
mt.	m o k
PSS	m á ŋk ô t

404	geben, verkaufen
PS	m i -
sk.	m i -
km.	m j -
kb.	m e -
mt.	m i -
PSS	m i -

384	waschen
PS	m á s ô -
sk.	m u s j lt j -
km.	b u z ə -
kb.	b j z -
mt.	m a s ə -
PSS	m á s ô -

426	drei
PS	n ä k ô r
sk.	n á q j r
km.	n ā g u r
kb.	n a g o r
mt.	n a g u r
PSS	n ä k ô r

385	bellen
PS	m á t ô -
sk.	m u t j -
km.	m o ?d ə -
kb.	m o d -
mt.	m a d ə -
PSS	m á t ô -

428	Frau
PS	n e
sk.	n e
km.	n ē
kb.	n e
mt.	n ä
PSS	n e

436	rupfen
PS	n j ŋk â -
sk.	n j ŋk j l -
km.	n j ŋg ə -
kb.	n j ŋg ə -
mt.	n i ŋg ə -
PSS	n j ŋk â -

437	Gürtel
PS	n/j i
sk.	č ü
km.	dʒ ĩ
kb.	ž e
mt.	ń i
PSS	n/t' i

438	Name
PS	n i m
sk.	n i m
km.	n i m
kb.	n i m
mt.	n i m
PSS	n i m

448	Quappe
PS	n ö jn â
sk.	n ü n i
km.	n u j a
kb.	n u j a
mt.	n u j e
PSS	n ö jn â

449	stehen
PS	n u -
sk.	n j ŋk j -
km.	n u -
kb.	n u -
mt.	n ə m ə nd ə -
PSS	n u -

452	Himmel, Wetter, Gott
PS	n u m
sk.	n u m
km.	n u m
kb.	n u m
mt.	n u m
PSS	n u m

470	Pfeil
PS	ń e j
sk.	ń ĩ
km.	ń ā
kb.	n e
mt.	ń e j
PSS	ń e j

485	Stein
PS	p â j
sk.	p ü
km.	p ĩ
kb.	p i
mt.	h i l ä
PSS	p â j

491	Schaft
PS	p â ŋk â
sk.	p a qq j
km.	p â ŋ a
kb.	p o ŋ a
mt.	h a ŋg a
PSS	p â ŋk â

499	Galle
PS	p â t ä
sk.	p a t j
km.	p a d a
kb.	p o d a
mt.	h ä d ä
PSS	p â t ä

506	Kleid, Pelz
PS	p â rk â
sk.	p o rq j
km.	p a rg a
kb.	p o rg a
mt.	h a rg a
PSS	p â rk â

508	Backe
PS	p â t ...
sk.	p u t j l a
km.	p u ? m a
kb.	p u t m o
mt.	h o ? l o
PSS	p â t ...

509	Holz, Baum, Wald
PS	p ä
sk.	p o
km.	p a
kb.	p a
mt.	h ä
PSS	p ä

527	flache Hand
PS	p e ŋ
sk.	p i ŋg a
km.	p ə ŋ
kb.	p ä
mt.	h ö ŋ
PSS	p e ŋ

510	anfangen
PS	p ä -
sk.	p ō -
km.	p a -
kb.	p a -
mt.	h ä -
PSS	p ä -

536	Nase
PS	p i j â
sk.	p u čč e
km.	p ü j e
kb.	p i j a
mt.	h i j ä
PSS	p i j â

511	Stiefel
PS	p ä jm ä
sk.	p e m j
km.	p a m a
kb.	p e m a
mt.	h ī m a
PSS	p ä jm ä

537	Nacht
PS	p i
sk.	p i
km.	p i
kb.	p ö
mt.	h i
PSS	p i

514	legen
PS	p ê n -
sk.	p i n -
km.	p e n -
kb.	p a n -
mt.	h ě n -
PSS	p ê n -

539	Espe
PS	p i
sk.	p i
km.	p ī n i
kb.	p i n e
mt.	h i
PSS	p i

518	suchen
PS	p e -
sk.	p e -
km.	p iē -
kb.	p i -
mt.	h o j -
PSS	p e -

544	scheren
PS	p i c ê -
sk.	p ü t j -
km.	p ü d ə -
kb.	p i d -
mt.	h i d ə -
PSS	p i č ə -

522	Hälfte
PS	p e l ä
sk.	p e l ä k
km.	p e l e
kb.	p e l ä
mt.	h ä l ä
PSS	p e l ä

549	hoch
PS	p i rk ä
sk.	p i rq j
km.	p ü rž e
kb.	p i rz e
mt.	h i rg e
PSS	p i rk ä

550	lachen
PS	p i s ʒ -
sk.	p i s j š -
km.	p ü š t ə r -
kb.	b i s t e r -
mt.	b i s i n -
PSS	p i s ʒ -

553	Nest
PS	p i t ä
sk.	p i t j
km.	p i d ε
kb.	p i d e
mt.	h i d e
PSS	p i t ä

555	Jahr
PS	p oâ j
sk.	p o
km.	p ie
kb.	p e
mt.	h ā
PSS	p o j

563	blasen
PS	p u -
sk.	p u -
km.	p ü ? -
kb.	p ü ? -
mt.	h a l -
PSS	p u -

579	Auge
PS	s â jm ä
sk.	s a j i
km.	s i m a
kb.	s i m a
mt.	s ī m e
PSS	s â jm ä

583	fünf
PS	s â mp â
sk.	s o mp j l a
km.	s u m n a
kb.	s u m u l a
mt.	s ü mb ü l ä
PSS	s â mp â l ä

589	nähen
PS	s â jt â -
sk.	š ü t -
km.	š ü ? -
kb.	s ö d -
mt.	s ä st ə -
PSS	s â jt â -

594	regnen
PS	s â r â -
sk.	s o r j nt ä
km.	s u r n o
kb.	s u r u n o
mt.	s ö r ü h
PSS	s â r â -

601	binden
PS	s ä r â -
sk.	s ā r j -
km.	s ā r -
kb.	s a r -
mt.	s ä r -
PSS	s ä r ə -

608	Herz
PS	s e j â
sk.	s ī d'
km.	s ü j
kb.	s e j
mt.	k e j e
PSS	s e j ə

609	sieben
PS	s e jtw â
sk.	s e l'č i
km.	s e jʔb ü
kb.	s e jgb e
mt.	k e jʔb e
PSS	s e jtw ə

613	Schnee
PS	s j r â
sk.	s j r j
km.	s i r e
kb.	s j r a
mt.	s i r ä
PSS	s j r â

625	geboren werden
PS	s o j á -
sk.	s o č i -
km.	s ü j -
kb.	s u j -
mt.	s o j ə -
PSS	s o j â -

679	teilen
PS	t ä r â -
sk.	t ā r ĭ -
km.	t ā r ə -
kb.	t ā r -
mt.	t ā r -
PSS	t ä r â -

650	Sommer
PS	t â ŋ â
sk.	t a ŋ ĭ
km.	t a ŋ a
kb.	t a ŋ a
mt.	t a ŋ a
PSS	t a ŋ â

689	sich erinnern
PS	t e n ä -
sk.	t e n ĭ -
km.	t e n ē -
kb.	t e n ə -
mt.	t ä n ə -
PSS	t e n ə -

654	Haar (am Körper)
PS	t â r
sk.	t a r
km.	t a r
kb.	t a r
mt.	t e r
PSS	t â r

699	kalt
PS	t e ts ɜ t ä
sk.	t a š e d a l
km.	š i š t' i
kb.	s ĭ s t e
mt.	t ū k t e
PSS	t e ks e t ä

663	Dieb
PS	t á l ä j â
sk.	t e l ĭ l'
km.	t o l i
kb.	t o l e
mt.	t e l ə g ä t
PSS	t á l ä j â

700	vier
PS	t e tt â
sk.	t e tt ĭ
km.	t ē ʔd ə
kb.	t a d e
mt.	t e it e
PSS	t e tt â

665	Eidechse
PS	t á ns â
sk.	t ü š i
km.	t o nz ə
kb.	t a nz a
mt.	t a nž ə
PSS	t á ns â

709	Eiter
PS	t e
sk.	t e
km.	t'š a
kb.	t e
mt.	t i
PSS	t e

676	Spitze (des Spießes)
PS	t ä jk ä
sk.	t ä q a
km.	t a g a j
kb.	t a g a j
mt.	t a g a j
PSS	t ä jk ä

714	Wolke
PS	t iâ
sk.	t i k a
km.	t'š i
kb.	t i
mt.	t i
PSS	t i

722	Zahn
PS	t i m ä
sk.	t i m j
km.	t i m e
kb.	t i m e
mt.	t i m e
PSS	t i m ä

724	Rogen
PS	t ü r ä m ä
sk.	t j r j
km.	t ü rm ε
kb.	t ü rm e
mt.	t ü rm ä
PSS	t ü rm ä

726	See
PS	t o
sk.	t o
km.	t u
kb.	t o
mt.	t o h
PSS	t o

734	seicht
PS	t o r â
sk.	t o r ä
km.	t u r u sk a
kb.	t u rz u g a
mt.	t o r o
PSS	t o r â

736	Feuer
PS	t u j
sk.	t ü
km.	š ü
kb.	s ü
mt.	t u j
PSS	t u j

739	wissen
PS	t u mt ô -
sk.	tš u mdž u
km.	t ə mn e -
kb.	t j mn e -
mt.	t u md ə -
PSS	t u mt ô -

747	schlecht
PS	w ô j
sk.	q o š i k
km.	b i l ε
kb.	b i l ä
mt.	b i st ä
PSS	w ô j

753	Krähē
PS	w ô r ô j ô
sk.	k e r ä
km.	b ā r i
kb.	b a r e
mt.	b ε r ε
PSS	w ô r ô j ô

762	Wurzel
PS	w â nc ɜ
sk.	k o nt j
km.	m o n a
kb.	m j n a
mt.	m o nd o h
PSS	w â nč ô

766	erziehen, ernähren
PS	w â t â -
sk.	k e t j -
km.	b u d ə -
kb.	b j d -
mt.	b a d ə -
PSS	w â t ô -

769	Hals
PS	w ä jkk ô
sk.	q e q
km.	b a ?jg ç
kb.	b a jg a
mt.	b ä jk ä
PSS	w ä jkk ô

772	Hund
PS	w e n
sk.	k a n a ŋ
km.	m e n
kb.	m ä n
mt.	b e n
PSS	w e n

773	Suppe
PS	w e ń ɜ
sk.	k e n i
km.	m ü j ɛ
kb.	m i j ä
mt.	m e j ɜ
PSS	w e ń ô

777	Eisen
PS	w e s ä
sk.	k e z j
km.	b â z ä
kb.	b a z e
mt.	b e z ä
PSS	w e s ä

779	Darm
PS	w e t ô
sk.	k e t j
km.	b e d ü
kb.	b a d ö
mt.	b e d ü h
PSS	w e t ô

782	Riemen
PS	w i n ä
sk.	ü n j
km.	m ü n ɛ
kb.	m i n ä
mt.	m i n e
PSS	w i n ä

784	Vielfrass
PS	w i ŋk ô nc ä
sk.	ü ŋg j nt j
km.	m ü ŋ n i
kb.	m u g n e
mt.	h ö ŋgr i t ä
PSS	w i ŋk ô nč ä

785	Wasser
PS	w i t
sk.	ü t
km.	b ü
kb.	b ü
mt.	b ü
PSS	w i t

786	(Wasser) trinken
PS	w i t ɜ -
sk.	ü t j -
km.	b ü t -
kb.	b i t -
mt.	b ü d ü nž ü -
PSS	w i t ə -

790	zehn
PS	w ü t
sk.	k ö t
km.	b ie ʔd
kb.	b e t
mt.	b ü t
PSS	w ü t

Irodalom

- Castrén 1854: *M. Alexander Castrén's Grammatik der samojedischen Sprachen*. Im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet von Anton Schiefner. St. Petersburg 1854.
- Donner 1920: *Über die anlautenden labialen Spiranten und Verschlusslaute im Samojedischen und Uralischen*. MSFOu XLIX. Helsinki 1920.
- Györke 1934: *Die Wortbildungslehre des Uralischen (Primäre Bildungssuffixe)*. Tartu 1934.
- Hajdú 1968: *Chrestomathia Samoiedica*. Budapest 1968.
- Хелимский 1982: *Древнейшие венгерско-самодийские языковые параллели (Лингвистическая и этногенетическая интерпретация)*. Москва 1982.
- Helimzskij 1996: *A szamojéd népek vázlatos története*. Budapesti Finnugor Füzetek 1. Budapest 1996.
- Helimski 1997: *Die matorische Sprache. Wörterverzeichnis – Grundzüge der Grammatik – Sprachgeschichte*. Unter Mitarbeit von Beáta Nagy. *Studia Uralo-Altica* 41. Szeged 1997.
- Janhunen 1977: *Samojedischer Wortschatz. Gemeinsamojedische Etymologien*. *Castrenianumin toimitteita* 17. Helsinki 1977.
- 1998: Samoyedic. – Abondolo, Daniel (ed.) *The Uralic Languages*. London & New York 1998, pp. 457–479.
- Joki 1952: *Die Lehnwörter des Sajansamojedischen*. MSFOu 103. Helsinki 1952.
- Lehtisalo 1936: *Über die primären ururalischen Ableitungssuffixe*. MSFOu LXXII. Helsinki 1936.
- Mikola 2004: *Studien zur Geschichte der samojedischen Sprachen*. Aus dem Nachlass herausgegeben von Beáta Wagner-Nagy. *Studia Uralo-Altica* 45, Szeged 2004.